

можуть бути застосовані при навчанні різних дисциплін у вищих навчальних закладах.

Ю. В. Щокін, канд. юрид. наук, доцент
кафедри міжнародного права

АКАДЕМІЧНА І СОКРАТИВСЬКА ЛЕКЦІЙНІ МЕТОДИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сократівський метод читання лекцій є однією з новел в організаційних формах навчання, що запроваджується останнім часом в українській вищій школі. На думку багатьох фахівців, це дозволить наблизити систему вузівської підготовки в Україні до світових стандартів навчання й буде сприяти якнайшвидшій адаптації до принципів Болонського процесу. Вважається, що сократівський метод має не просто доповнити систему форм навчання, а стати однією з основних методик лекційної роботи. Він повинен якщо не повністю замінити традиційний для нас академічний (класичний) метод читання лекцій, то, принаймні, значно потіснити його в системі вітчизняного навчання у вищій школі.

Чи виправдані такі зміни? Відповіді на це питання можливо тільки після визначення переваг і недоліків кожної з двох популярних лекційних методик.

Так, академічна (класична) лекція суворо регламентована за часом, орієнтована на певний більш-менш стабільний склад слухачів і виражена в передачі інформації за заздалегідь завданним алгоритмом (планом). Її головна особливість полягає в тому, що ззовні в переважній більшості випадків вона являє собою монолог викладача. Студент тільки сприймає усну інформацію (іноді візуальну, що рідкість для викладання правових дисциплін) і самостійно її конспектує. Уважається, що безсум-

нівною перевагою академічної лекції є подача досить повного, логічно вибудованого й завершеного уявлення про досліджуванний матеріал, а також відносна легкість його конспектування.

Разом з тим відомі і її недоліки. Основні з них полягають у тому, що студент некритично сприймає навчальний матеріал, оскільки не має можливості міркувати на таких лекціях, дискутувати з викладачем. За класичної лекції студентові як би “нав’язується” позиція викладача. Якщо за весь час навчання у вузі класична лекція є переважаючою формою подачі навчального матеріалу, у студента не формуються навички активної, творчої роботи з інформацією, публічного спілкування (постановки питань, дискусії з викладачем), що немаловажно для формування в студента самоповаги, почуття власної гідності, відповідальності за вимовлене привселюдно.

Сократівський метод дозволяє подолати зазначені недоліки, сприяє формуванню цих якостей, адже полеміка саме й становить його основу. Як відомо, Сократ учив своїх учнів вести діалог, бесіду, спір, під час яких через виявлення протиріч у міркуваннях співрозмовників намагався підштовхнути їх до правильних висновків, а в ідеалі – до істини. За Сократом, процес установлення істини повинен закінчуватися дефініцією, у якій відбиваються й упорядковуються отримані в ході полеміки знання, установлюються співвідношення з іншими дефініціями і явищами.

Сократівський метод активізує мислення того, кого навчають, спонукає його до постійної активності на занятті. Оскільки лекція – це групове заняття, вона перетворюється в діалог викладача з аудиторією, що не припиняється протягом пари. Лектор повинен вести дискусію з усіма слухачами, примушуючи кожного з них колективно шукати відповіді на поставлені питання.

Ефективність такого методу має кілька умов. Перша полягає в тому, що студенти повинні приходити на заняття підготовленими за задалегідь відомою темою. Загальне уявлення про ключові питання, поняття, проблеми, які розглядатимуться

під час заняття, вони попередньо складають на основі самостійного вивчення рекомендованої викладачем літератури. Лекція допомагає уточнити й закріпити отримані знання, виявити проблемні аспекти, під час обговорення попрактикуватися у використанні професійної лексики.

Слід зауважити, що академічна лекція також може містити проблемний матеріал, коли викладач після викладу основних понять теми вказує на протиріччя, що існують у теорії і практиці з даного питання, викладає найбільш популярні наукові гіпотези їх вирішення. У педагога первісно активна роль – він інформує студентів як про доведені і найбільш визнані у науковому світі відкриття і поняття, так і про той матеріал, який перебуває в зоні наукового аналізу і/або апробування наукових результатів. Сократівський метод у цьому випадку малоефективний. Активність і творчість студентів при первинному осмисленні дисципліни має об'єктивні обмеження. За відносно короткий період підготовки до “сократівської” лекції студенту вкрай важко самостійно розібратися в основних науково-теоретичних проблемах теми. А методика “питання – відповідь” може просто загнати студента в глухий кут і, всупереч заявленим цілям методики, навпаки, відбити бажання подальшого вивчення предмета.

Друга умова визначається чисельністю аудиторії. Вона може бути гранично мала й зводиться до діалогу педагога всього лише з одним учнем. Але вона не може бути занадто великою. Навряд чи “сократівська” лекція буде ефективною в аудиторії, що нараховує більш 100 осіб. Час, відведений для заняття, дозволить виявити тільки найактивніших студентів, чия активність, однак, далеко не завжди відповідає високому рівню підготовки. Заняття може перетворитися в діалог тільки з цими студентами. Інші, яких переважна більшість, опиняться в ролі пасивних спостерігачів. І навіть якщо викладач спробує “розговорити” цю пасивну частину, кожний матиме змогу висловитися з тієї або іншої проблеми через брак часу. Вбачається, найоптимальніша кількість студентів на “сократівській” лекції по-

винна варіюватися в межах 15-25 осіб. Іншими словами, вона має становити одну студентську групу.

Таким чином, запозичення сократівського методу викладання, як і будь-яких інших іноземних освітніх методик, повинне відбуватися творчо. З одного боку, необхідні зміни в організації навчального процесу, головна з яких – скорочення кількості студентів на одного педагога. З іншого боку, можливе запозичення деяких лекційних прийомів, що дозволяють урізноманітнити виклад навчального матеріалу. Наприклад, у ході академічної лекції частіше звертатися до аудиторії із пропозицією прокоментувати якусь ситуацію, дефініцію або фактичний матеріал, що властиво сократівському методу.